

Υπόθεση C-292/23

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία υποβολής:

3 Μαΐου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Juzgado Central de Instrucción n.º 6 de Madrid (Ισπανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

26 Απριλίου 2023

Κατηγορούσα αρχή:

Ευρωπαϊκή Εισαγγελία

Υπό έρευνα μέρη:

I.R.O.

F.J.L.R.

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Ευρωπαϊκή Εισαγγελία – Αποτελεσματική δικαστική προστασία – Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη – Δικαστικός έλεγχος – Εξέταση μάρτυρα – Δικαίωμα υπερασπίσεως

Αντικείμενο και νομική βάση του προδικαστικού ερωτήματος

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία – Άρθρο 267 ΣΛΕΕ – Συμβατότητα εθνικής διατάξεως με τον κανονισμό (ΕΕ) 2017/1939 – Άρθρο 42, παράγραφος 1 – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρα 6, 47 και 48 – Αποτελεσματική δικαστική προστασία – Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη – Δικαστικός έλεγχος – Οδηγία 2016/343 – Άρθρο 7 – Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 86, παράγραφος 3 – Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση – Άρθρα 2 και 19, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο – Αρχή της ισοδυναμίας

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Έχει το άρθρο 42, παράγραφος 1, του κανονισμού 2017/1939 την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση όπως το άρθρο 90 του οργανικού νόμου 9/2021, της 1ης Ιουλίου, το οποίο αποκλείει από τον δικαστικό έλεγχο διαδικαστική πράξη της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας που παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων (υπό την προαναφερθείσα έννοια), όπως η από 2 Φεβρουαρίου 2023 διάταξη του εντεταλμένου Ευρωπαίου Εισαγγελέα για την κλήτευση μαρτύρων;
2. Έχουν τα άρθρα 6 και 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και το άρθρο 7 της οδηγίας (ΕΕ) 2016/343, την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση όπως το άρθρο 90, σε συνδυασμό με το άρθρο 42, παράγραφοι 1 και 3, και το άρθρο 43 του οργανικού νόμου 9/2021, της 1ης Ιουλίου, η οποία αποκλείει από τον δικαστικό έλεγχο διαδικαστική πράξη της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, όπως η διάταξη του εντεταλμένου Ευρωπαίου Εισαγγελέα για την κλήτευση ως μάρτυρα τρίτου προσώπου για το οποίο υπάρχει εύλογη υπόνοια συμμετοχής στις υπό έρευνα αξιόποινες πράξεις;
3. Έχουν το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ και το άρθρο 86, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ την έννοια ότι αντιτίθενται σε σύστημα δικαστικού ελέγχου όπως το προβλεπόμενο στα άρθρα 90 και 91 του οργανικού νόμου 9/2021 σχετικά με τις πράξεις των εντεταλμένων Ευρωπαίων Εισαγγελέων που εκδίδονται κατ' εφαρμογήν των άρθρων 42, παράγραφος 1, και 43 του οργανικού νόμου 9/2021, το οποίο αποκλείει από τον δικαστικό έλεγχο μέτρο που διατάχθηκε από τον εντεταλμένο Ευρωπαίο Εισαγγελέα κατά την άσκηση των ανακριτικών του καθηκόντων και το οποίο δεν έχει καμία απολύτως σχέση ισοδυναμίας με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες που διέπουν την προσβολή των διατάξεων που εκδίδουν οι ανακριτές κατά την άσκηση των ανακριτικών τους καθηκόντων;
4. Έχει το άρθρο 2 ΣΕΕ, το οποίο διακηρύσσει τις αξίες που είναι συνυφασμένες με το κράτος δικαίου στις οποίες βασίζεται η Ένωση, σε συνδυασμό με το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και το δικαίωμα για δίκαιη δίκη που προβλέπονται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την αρχή της αποτελεσματικότητας που προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, την έννοια ότι αντιτίθεται σε σύστημα δικαστικού ελέγχου των πράξεων των εντεταλμένων Ευρωπαίων Εισαγγελέων το οποίο απαριθμεί περιοριστικά τις περιπτώσεις προσβολής τους, όπως είναι το προβλεπόμενο στα άρθρα 90 και 91 του οργανικού νόμου 9/2021 της ισπανικής νομοθεσίας;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Άρθρα 2, 4 και 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Άρθρα 6, 47, 48, 51 και 52 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρα 86, παράγραφος 3, 325, παράγραφος 1 και 324, παράγραφος 4, της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρο 42, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 2017/1939 σχετικά με την εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (στο εξής: κανονισμός 2017/1936).

Άρθρο 7 της οδηγίας 2016/343, της 9ης Μαρτίου 2016, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθώτητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας.

Απόφαση της 15ης Μαΐου 1986, Johnston (222/84, EU:C:1986:206).

Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Οκτωβρίου 1990, Dzodzi (C-297/88 και C-197/89, EU:C:1990:360).

Απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Νοεμβρίου 1991, Francovich κ.λπ. (C-6/90 και C-9/90, EU:C:1991:428).

Απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Ιουλίου 2008, Metock κ.λπ. (C-127/08, EU:C:2008:449).

Απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Φεβρουαρίου 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105).

Απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Φεβρουαρίου 2013, Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107).

Απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Μαΐου 2017, Berlioz Investment Fund (C-682/15, EU:C:2017:373).

Απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Φεβρουαρίου 2018 στην υπόθεση C-64/16 Associação Sindical dos Juizes Portugueses (EU:C:2018:117).

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Άρθρα 42, παράγραφοι 1 και 3, 90 και 91 του οργανικού νόμου 9/2021, της 1ης Ιουλίου, για την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 2017, σχετικά με την εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (στο εξής: LO 9/2021).

Άρθρα 410, 420, 433, 311 και 766, παράγραφος 1, του κώδικα ποινικής δικονομίας.

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Κατά των I.R.O. και F.J.L.R., υπό την ιδιότητά τους ως διευθυντών της εταιρίας IMDEA Materials, διεξάγεται έρευνα για απάτη σχετικά με επιδοτήσεις και πλαστογραφία εγγράφων στο πλαίσιο διαδικασίας που έχει κινηθεί η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, μέσω εντεταλμένων Ευρωπαίων Εισαγγελέων.
- 2 Οι Y.C. και I.M.B. έλαβαν χρηματικά ποσά από την IMDEA Materials, εταιρία που επίσης βρίσκεται υπό έρευνα, τα οποία φέρονται να προέρχονται από ευρωπαϊκή χρηματοδότηση και τα οποία δεν φαίνεται να δικαιολογούνται επαρκώς.
- 3 Το Juzgado Central de Instrucción No 6 de Madrid ενεργεί υπό την ιδιότητά του ως Juez de garantías (δικαστήριο αρμόδιο για την τήρηση των δικονομικών εγγυήσεων). Στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας, οι εντεταλμένοι Ευρωπαίοι Εισαγγελείς κάλεσαν τους Y.C. και I.M.B. να καταθέσουν ως μάρτυρες, με διάταξη της 2ας Φεβρουαρίου 2023.
- 4 Ο συνήγορος των I.R.O. και F.J.L.R. άσκησε ενώπιον του Juez de garantías προσφυγή κατά της διατάξεως της 2ας Φεβρουαρίου 2023, κατά το μέρος που αφορά την κλήτευση του Y.C.
- 5 Ο LO 9/2021 ορίζει ότι οι αποφάσεις των εντεταλμένων Ευρωπαίων Εισαγγελέων μπορούν να προσβληθούν ενώπιον του Juez de garantías μόνο στις περιπτώσεις που ορίζονται ρητά. Η διάταξη με την οποία καλείται ένα πρόσωπο να καταθέσει ως μάρτυρας δεν εμπίπτει στις περιπτώσεις αυτές. Με βάση τα ανωτέρω, οι εντεταλμένοι Ευρωπαίοι Εισαγγελείς διατυπώνουν αμφιβολίες σχετικά με το αν πρέπει να προχωρήσει η εξέταση της προσφυγής των I.R.O. και F.J.L.R.
- 6 Ωστόσο, σε περίπτωση που η εν λόγω διαδικασία δεν διεξαγόταν από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, με τις διαδικαστικές ιδιαιτερότητες που αυτό συνεπάγεται, αλλά από ανακριτή, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, η κλήτευση των Y.C. και I.M.B. ως μαρτύρων θα μπορούσε να προσβληθεί από τα υπό έρευνα πρόσωπα.
- 7 Στο πλαίσιο αυτό, το Juez de Garantías, αιτούν δικαστήριο, ανέστειλε τη διαδικασία προκειμένου να υποβάλει στο Δικαστήριο τα προπαρατιθέμενα προδικαστικά ερωτήματα.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 8 Ο συνήγορος υπερασπίσεως των υπό έρευνα προσώπων αντιτίθεται στην εξέταση του Y.C. ως μάρτυρα.
- 9 Οι εντεταλμένοι Ευρωπαίοι Εισαγγελείς θεωρούν ότι, ενόψει των στοιχείων που έχουν στη διάθεσή τους, είναι σκόπιμο να κληθούν οι Y.C. και I.M.B. ως

μάρτυρες και όχι ως πρόσωπα υπό έρευνα. Περαιτέρω, σύμφωνα με τους εντεταλμένους Ευρωπαίους Εισαγγελείς, τα θεμελιώδη δικαιώματα των ενδιαφερομένων διασφαλίζονται από τη δυνατότητα της κατ' εξαίρεση ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως της διαδικασίας, όπως προβλέπεται στο άρθρο 29 του LO 9/2021.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αποφάσεως περί παραπομπής

- 10 Δυνάμει του LO 9/2021, ο οποίος εφαρμόζει τον κανονισμό 2017/1936, σε προσφυγή υπόκεινται μόνον οι διατάξεις των εντεταλμένων Ευρωπαϊών Εισαγγελέων για τις οποίες ο ίδιος LO 9/2021 προβλέπει ρητά αυτή τη δυνατότητα. Η διάταξη των εντεταλμένων Ευρωπαϊών Εισαγγελέων της 2ας Φεβρουαρίου 2023, με την οποία καλούνται οι Y.C. και I.M.B. να καταθέσουν ως μάρτυρες, δεν εμπίπτει σε αυτές. Ωστόσο, το άρθρο 42 του κανονισμού 2017/1939 προβλέπει ότι οι διαδικαστικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας που προορίζονται να παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων μπορούν να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο από τα εθνικά δικαστήρια.
- 11 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η διάταξη της 2ας Φεβρουαρίου 2023 παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων και, εν προκειμένω, έναντι των προσώπων που έχουν κληθεί να καταθέσουν ως μάρτυρες και των προσώπων που βρίσκονται υπό έρευνα.
- 12 Όσον αφορά τους πρώτους, Y.C. και I.M.B., η κλήτευση της 2ας Φεβρουαρίου 2023 έχει αντίκτυπο στα δικαιώματά τους στην ελευθερία και την ελεύθερη κυκλοφορία, καθόσον η κλήτευση ως μάρτυρα συνοδεύεται από υποχρέωση εμφανίσεως, η οποία, σε περίπτωση παραβιάσεώς της, μπορεί να οδηγήσει στη σύλληψη του κλητευθέντος, ακόμη και στην απαγγελία κατηγορίας για παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης.
- 13 Η κλήτευση των Y.C. και I.M.B. ως μαρτύρων θίγει επίσης το δικαίωμα υπερασπίσεως, δεδομένου ότι, κατά το εθνικό δίκαιο, οι μάρτυρες δεν επικουρούνται από δικηγόρο, υποχρεούνται να καταθέτουν για γεγονότα για τα οποία έχουν γνώση και να είναι ειλικρινείς στις καταθέσεις τους. Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι, στην παρούσα υπόθεση, υπάρχει εύλογη υπόνοια ότι από την κατάθεση των Y.C. και I.M.B. ως μαρτύρων μπορεί να προκύψουν ενδείξεις για συμμετοχή τους στις υπό έρευνα πράξεις, λόγος για τον οποίον θα ήταν σκόπιμο να κλητευθούν υπό συνθήκες που θα τους επέτρεπαν να επικουρούνται από δικηγόρο της επιλογής τους. Πράγματι, η κατάθεσή τους ως μαρτύρων, χωρίς την παρουσία δικηγόρου και υπό το βάρος του καθήκοντος αληθείας, θα παραβίαζε το δικαίωμα υπερασπίσεως των Y.C. και I.M.B. στην καθόλου απίθανη περίπτωση να τους αποδοθεί στη συνέχεια η ιδιότητα των υπό έρευνα προσώπων στην παρούσα διαδικασία για τα γεγονότα για τα οποία κατέθεσαν.
- 14 Επιπλέον, σύμφωνα με το αιτούν δικαστήριο, η δυνατότητα της κατ' εξαίρεση ασκήσεως αιτήσεως για την αυτοδίκαιη ακύρωση της διαδικασίας δεν παρέχει τη δυνατότητα επαρκούς διασφάλισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των

εμπλεκομένων ως μαρτύρων και των υπό έρευνα προσώπων, ούτε μπορεί να καθιερωθεί ως συνήθης τρόπος προσβολής διαδικαστικών πράξεων σε διαδικασίες ενώπιον της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας.

- 15 Όσον αφορά τους κατηγορούμενους, η κατάθεση των Y.C. και I.M.B. ως μαρτύρων έχει αντίκτυπο στο δικαίωμά τους για μια διαδικασία χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, δεδομένου ότι ο Y.C. έχει ήδη καταθέσει ως μάρτυρας στην ίδια διαδικασία. Επιπλέον, η κατάθεση των Y.C. και I.M.B. μπορεί να δώσει τη δυνατότητα στους εντεταλμένους Ευρωπαίους Εισαγγελείς να συγκεντρώσουν αποδεικτικά στοιχεία κατά των υπό έρευνα προσώπων, γεγονός που θα επηρέαζε επίσης τα δικονομικά τους δικαιώματα.
- 16 Κατά την άποψη του αιτούντος δικαστηρίου, η περιοριστική πρόβλεψη στο εθνικό δίκαιο της δυνατότητας ελέγχου των πράξεων του εντεταλμένου Ευρωπαίου Εισαγγελέα από το Juez de garantías, σε σύγκριση με τις διατάξεις του κανονισμού 2017/1936, εμποδίζει την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας και πραγματικής προσφυγής, που αποτελούν θεμελιώδεις αξίες του κράτους δικαίου στις οποίες βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση.
- 17 Επιπλέον, το γεγονός ότι το εθνικό δίκαιο δεν επιτρέπει την άσκηση της προβλεπόμενης στο άρθρο 42, παράγραφος 2, του κανονισμού 2017/1936 προσφυγής, στο πλαίσιο διαδικασίας για την καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελεί εμπόδιο για την προστασία των ευρωπαϊκών οικονομικών συμφερόντων.
- 18 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν οι διατάξεις του εθνικού δικαίου που διέπουν την προσβολή διαδικαστικών πράξεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας μπορούν να είναι πιο περιοριστικές από τις αντίστοιχες διατάξεις του κανονισμού 2017/1936 και τις διατάξεις που διέπουν την προσβολή ισοδύναμων πράξεων εθνικών οργάνων, δηλαδή, στην περίπτωση του ισπανικού δικαστικού συστήματος, των πράξεων του ανακριτή.